

*А. І. Бардашевська,
директор Херсонської обласної бібліотеки для дітей,
заслужений працівник культури України*

ІННОВАЦІЙНО-НАВЧАЛЬНІ ПРОГРАМИ ДЛЯ ШКІЛЬНИХ БІБЛІОТЕК

Розкрито зміст та висвітлено досвід співпраці Херсонської обласної бібліотеки для дітей із установами та закладами освітянської галузі у науково-методичній діяльності, зокрема в питаннях розвитку системи безперервної освіти працівників шкільних бібліотек, її інноваційних компонентів.

***Ключові слова:** Херсонська обласна бібліотека для дітей, науково-методична діяльність, шкільна бібліотека, Південноукраїнський регіональний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів.*

Взаємодія тих, хто працює у сфері бібліотечного обслуговування дітей та підлітків, є рисою, притаманною розвитку бібліотечної справи в усьому світі. Але в кожній країні і в кожному регіоні співпраця дитячих і шкільних бібліотек має свої особливості, унікальний досвід.

Херсонська обласна бібліотека для дітей останнім часом винесла в число пріоритетів змістовну співпрацю з освітянськими бібліотеками Херсонщини, з управлінськими структурами галузі – обласним управлінням освіти і науки, управлінням освіти Херсонської міської ради, Південноукраїнським регіональним інститутом післядипломної освіти педагогічних кадрів, спираючись на «Положення про мережу освітянських бібліотек Міністерства освіти і науки України та АПН України» (2003 р.)¹.

Ця співпраця набула системного характеру, що приносить партнерам взаємну користь і позитивно позначається на розвитку мережі освітянських бібліотек регіону та обласного центру зокрема. У переліку партнерів з боку освітянської галузі названо установи та заклади як обласного, так і міського рівня: організаційно наша співпраця базується на двосторонньому Договорі, що був укладений у 2008 р. та щорічно пролонговується.

Насамперед йдеться про співпрацю в питаннях **професійного навчання працівників шкільних бібліотек, підвищення їхньої кваліфікації**.

Залучення провідних фахівців обласної бібліотеки для дітей до семінарів для методистів районних відділів освіти, що опікуються шкільними бібліотеками, до занять у системі безперервної освіти шкільних бібліотекарів області (зокрема курсового навчання, яке організовує Південноукраїнський регіональний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів) є важливим чинником у зростанні якості та професійного рівня цих фахових заходів.

¹Розділ 4, п. 4.7.

Системний характер нашої спільної роботи простежується вже в таких організаційних моментах, як **планування**. Щорічно укладається координаційний план роботи з підвищення кваліфікації шкільних бібліотекарів м. Херсона разом із відповідною службою методичного кабінету при управлінні освіти міської ради та за участі інших бібліотек, зацікавлених у співпраці; узгоджуються графіки проведення фахівцями ОБД лекційних і практичних занять для слухачів курсів підвищення кваліфікації та залучення бібліотеки до організації й проведення обласних семінарів для відповідних категорій спеціалістів (за погодженням із фахівцями управління освіти ОДА та Південноукраїнського РПО).

У підсумку формується «Календарний план фахового навчання шкільних бібліотекарів на базі та/або за участю провідних спеціалістів Херсонської ОБД» на навчальний рік, що передбачає проведення як занять за певними навчальними курсами, так і окремих тематичних семінарів, тренінгів, практикумів, занять на базі лабораторій перспективного досвіду, майстер-класів тощо².

Здійснений аналіз ефективності традиційних загальноміських семінарів шкільних бібліотекарів привів нас до висновку про її досить низький рівень: адже їх аудиторію становлять працівники з дуже відмінними характеристиками за освітою, досвідом бібліотечної роботи. Та й стан технічного забезпечення, оновлення бібліотечних фондів ШБ сьогодні помітно різниться. Тому було визнано за доцільне звести кількість таких семінарів до необхідного мінімуму (2–3 на рік) і переорієнтуватися на роботу в невеликих групах, диференційованих відповідно до реальних практичних потреб кожної шкільної бібліотеки, кожного шкільного бібліотекаря. Попередній запис працівників шкільних бібліотек на такі курсові заняття, майстер-класи, тренінги тощо дає змогу сформуванню груп з урахуванням їхніх потреб та побажань.

Звичайно, семінарська форма навчання також є продуктивною – за умови вмілого підходу до формування програми, балансу теоретичних та практичних компонентів. З проведених нами спільно в 2009/10 навчальному році варто відзначити семінари-практикуми «Бібліотечне краєзнавство: акценти для шкільної бібліотеки», «Позиціонування шкільних бібліотек у соціальному та фаховому середовищі: Час інновацій», проблемний семінар «Формування екологічної свідомості школярів: роль та завдання бібліотек загальноосвітніх навчальних закладів»³. Їх відзначають у відповідях на запитання нашої традиційної «передпланової» анкети і самі шкільні бібліоте-

²Із прикладами подібних календарних планів можна ознайомитися на веб-сторінці «Дитячим і шкільним бібліотекарям на замітку»: <http://www.library.kherson.ua/librarians/> (рубрика «Бібліотека в школі»).

³Програма та матеріали опубліковані на веб-сторінці «Дитячим і шкільним бібліотекарям на замітку»: <http://www.library.kherson.ua/librarians/images/stories/2010/eco/programme-eco.doc>

карі як такі, що найбільше запам'ятались, були найбільше практично спрямованими й корисними для роботи.

Однією з перших серед курсових програм навчання, що пропонуються Херсонською ОБД для колег зі шкільних бібліотек, була започаткована **Школа молодого бібліотекаря (ШМБ)**. Зорієнтована на новопризначених працівників шкільних бібліотек, які не мають фахової освіти та/або досвіду роботи в бібліотеках освітнянської мережі, програма ШМБ передбачає проведення щомісячних теоретичних і практичних занять. Їх тематика визначається виробничими потребами бібліотечних працівників загальноосвітніх навчальних закладів, а практична частина спрямована на відпрацювання технології та методики роботи і проходить у вигляді тренінгів, практикумів, ділових ігор, групових та індивідуальних консультацій.

Звичайно, робота шкільної бібліотеки має свої особливості, відмінності порівняно з дитячими бібліотеками – відомчо-організаційні, технологічні, методичні.

Саме тому, перш ніж навчати працівників шкільних бібліотек, фахівці Херсонської ОБД, залучені до цієї роботи, повинні були самі ознайомитися зі специфікою роботи бібліотеки загальноосвітнього навчального закладу, з відповідною законодавчою, нормативно-інструктивною базою [1].

У процесі цього вивчення нами сформовано кілька тек, що отримали назву «**Досье шкільного бібліотекаря**», в яких ми збираємо законодавчі, нормативні документи, галузеві інструкції, стандарти – тобто, документи, що регламентують діяльність шкільної бібліотеки. Оперативно відстежуючи зміни, актуалізуючи інформацію, маємо у своєму розпорядженні ресурс, що дає змогу також консультувати шкільних бібліотекарів з різноманітних питань організації діяльності ШБ.

Програма доступу до ресурсів та сервісів Інтернету бібліотекарів Херсонської області реалізується в обласній бібліотеці для дітей з 2003 р. під назвою «**Навігація в Інтернет: кроки професійного вдосконалення**». За цією програмою шкільні бібліотекарі міста та області мали нагоду ознайомитись з аналітичними оглядами веб-ресурсів «Джерела краєзнавчої інформації в Інтернеті»; «Дитячі бібліотеки в Інтернет-просторі»; брати участь у тренінгах циклу «Виконання бібліографічних довідок із використанням доступу до Інтернету та електронних каталогів бібліотек» тощо.

У 2007/08 навчальному році було розроблено вже спеціальний курс для шкільних бібліотекарів Херсона – почала працювати так звана **Школа Інтернет-навігатора**.

Навчання за цією програмою передбачає роботу в невеликих групах (не більше 10–12 осіб), а основна форма роботи – тренінги, під час яких бібліотекарі опановують навички інформаційного серфінгу в мережі Інтернет, вивчають стратегії пошуку, критерії оцінки мережевих ресурсів; знайомляться з кращими тематичними добірками, електронними бібліотеками, фаховими ресурсами, адресованими бібліотечним працівникам.

Паралельно з навчанням «курсанти» працюють над індивідуальними проектами – створюють авторські вебліографічні посібники за обраною темою, як правило – актуальною для педагогічного колективу конкретної школи [4].

На базі шкільної бібліотеки ЗНЗ №15 (директор школи – Л. М. Стратійчук, завідувачка бібліотекою – А. М. Кухаренко) з лютого 2007 р. діє лабораторія перспективного досвіду з питань автоматизації бібліотечних процесів, створена за наказом міського управління освіти з ініціативи та за безпосередньою участю фахівців Херсонської ОБД. Однією з перших у місті отримавши в своє розпорядження комп'ютер, ця бібліотека не лише активно почала використовувати електронні ресурси в обслуговуванні своїх користувачів, доступ до Інтернету, а й впровадила автоматизовану інформаційно-бібліотечну систему «МАРК-SQL. Шкільна бібліотека» та розпочала створення власного електронного каталогу, сторінки в Інтернеті. Тож цілком закономірно низку занять Школи Інтернет-навігатора було проведено на її базі.

Програма роботи лабораторії розпочалася з циклу семінарів-тренінгів, що відбулися протягом 2007 р. і дали змогу всім завідувачам ШБ міста ознайомитись із основами роботи з комп'ютером та Інтернет, із принципами функціонування АІБС МАРК-SQL «Шкільна бібліотека», сформувати власне професійне розуміння місця й ролі комп'ютерної техніки та інформаційних технологій у сучасній шкільній бібліотеці.

У рамках лабораторії перспективного досвіду на базі ЗНЗ № 15 було організовано і найновіший курс для шкільних бібліотекарів, а саме – для випускників Школи Інтернет-навігатора – **«Основи веб-мастерингу»**.

Ознайомлення з основами мови HTML, програмами, призначеними для створення, редагування та опублікування веб-сторінок, опанування навичок практичної роботи за технологіями Веб 2.0, і, як результат, створення власної сторінки шкільної бібліотеки та оприлюднення її на Херсонському міжшкільному порталі «Клас!» або на сайті своєї школи – ось які амбітні цілі висував цей проект, що стартував у жовтні 2008 р.

Вважаємо, що їх вдалося досягти – адже шкільні бібліотекарі, випускники цього курсу, започаткували й підтримують власні веб-проекти в Інтернеті.

Лабораторія з питань автоматизації бібліотечних процесів – не єдина, що діє на базі шкільних бібліотек міста під егідою обласної бібліотеки для дітей. Цю форму роботи було реалізовано також на базі навчально-виховного комбінату (школа-колегіум) № 51 ім. Г. О. Потьомкіна – з питань формування та організації фонду шкільної бібліотеки (директор НВК П. Ю. Осьмінін, завідувач бібліотеки І. М. Іліаді).

Серед спільних перспективних проектів мережі шкільних бібліотек міста та обласної бібліотеки для дітей варто назвати також проведення низки майстер-класів на базі кращих шкільних бібліотек міста: «Книжкові виставки в шкільній бібліотеці» у книгозбірні гімназії № 20 ім. Бориса

Лавренюва, «Відкритий бібліотечний урок» у бібліотеці ЗНЗ № 30 – базової школи пілотного проекту з формування інформаційної культури.

Досвід співпраці обласної бібліотеки для дітей із шкільними книгозбірнями, звичайно, не обмежується лише фаховим навчанням бібліотечних працівників. Провідні фахівці Херсонської ОБД залучаються міським управлінням освіти до участі у вивченні діяльності шкільних бібліотек як експерти, до надання методичної та консультативної допомоги безпосередньо в школах [3].

Херсонська ОБД вже мала нагоду представити колегам свій досвід співпраці з освітянськими бібліотеками і в публікаціях на сторінках газети «Шкільна бібліотека плюс», журналу «Світ дитячих бібліотек», і у виступах на професійних форумах, в яких наші фахівці мали честь брати участь – на Міжнародній науково-практичній конференції «Тенденції розвитку шкільних бібліотек в інформаційному суспільстві» (Миколаїв, 30.09–2.10.2008), на засіданнях бібліотечної секції XVI Всеукраїнських педагогічних читань (Херсон, 17–18.09.2009).

У перспективних планах співпраці обласної дитячої книгозбірні та мережі освітянських бібліотек – створення модельної шкільної бібліотеки, бібліотечно-інформаційного центру на базі тих шкільних бібліотек, що заявили про свою готовність до радикальних прогресивних змін в інтересах своїх читачів.

Значні надії пов'язуємо також із реалізацією проекту «Навчально-інноваційна бібліотека», за яким наша бібліотека отримала грант від програми «БібліоМіст» (реалізується в Україні за фінансової підтримки Фонду Мелінди і Білла Гейтс). Цим проектом, зокрема, передбачено подальший розвиток та поглиблення інноваційних навчальних програм для працівників дитячих і шкільних бібліотек нашого міста та області – як у сфері освоєння та впровадження інформаційних технологій у їх практичну повсякденну діяльність, так і стосовно освоєння сучасних методик формування інформаційної культури дітей та підлітків [2], навичок безпечної та ефективної роботи з різноманітними інформаційними джерелами та каналами.

Література

1. Дитячим та шкільним бібліотекарям на замітку [Електронний ресурс] / Херсон. обл. б-ка для дітей. – Електрон. дані. – Режим доступу : <http://www.library.kherson.ua/librarians/>. Заголовок з екрана.

2. Лихожон, Т. В. Формирование информационной культуры учащихся: совместный библиотечный проект / Татьяна Владимировна Лихожон // Світ дит. б-к. – 2009. – № 4 (спец. вип.). – С. 22–23.

3. Попова, Н. Ф. Уроки інформаційної грамотності: досвід взаємодії херсонських бібліотек / Наталія Федорівна Попова, Інна Юріївна Георгієвська // Світ дит. б-к. – 2009. – № 3. – С. 26–27.

4. Попова, Н. Ф. Шкільні бібліотеки Херсонщини: час інформатизації / Наталія Попова // Шкільн. б-ка плюс. – 2006. – Груд. (№ 24). – С. 19–20.